

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
на здобуття ступеня вищої освіти – магістр (денна форма)
Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
Спеціальність – 032 «Історія та археологія»
Освітньо-наукова програма – «Археологія»**

Затверджено на засіданні вченої ради
історичного факультету
протокол № 6 від 22.10.2022.

В.о. декана історичного факультету

Тарас ПШЕНИЧНИЙ

Київ – 2022

Автори-розробники програми: д. і. н., проф. Терпиловський Р.В. (гарант освітньо-професійної програми), к.і.н., доц. Рижов С.М., к.і.н., доц. Синиця Є.В., к.і.н., доц. Шидловський П.С.

Програма кваліфікаційного іспиту зі спеціальності складена відповідно до опису освітньо-наукової програми «Археологія» на здобуття освітнього рівня магістр (введено в дію наказом ректора № 539-32 від 23.07.2021 р.).

Кваліфікаційний іспит складається з питань, що відображають обов'язкові компоненти ОП та вибіркові компоненти.

На письмовий іспит виносяться питання проблемного характеру. Екзаменаційний білет складається з 4-х аналітичних питань. Мета іспиту – продемонструвати рівень теоретичної підготовки здобувачів освітнього ступеню магістр історії та археології.

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ З ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ У 2023 РОЦІ

Освітній модуль «Методологія та організація історичних та археологічних досліджень»

- Поняття наукового дослідження: основні ознаки та характеристики.
- Інтелектуальна власність. Сутність плагіату та академічного плагіату. Об'єкти авторського права.
- Методологічні принципи історичного дослідження.
- Методи критики джерел.
- Історико-порівняльний метод.
- Предмет та завдання археології.
- Історія повсякденності та мікроісторія
- Загальноісторичні методи дослідження
- Міждисциплінарні методи в історичній науці.
- Наукові підходи в історії та археології
- Археологія як самостійна дисципліна: специфіка археологічного джерела.
- Охарактеризуйте основні концепції щодо змісту поняття «археологічна культура».
- Специфіка визначення археологічних культур різних періодів.
- Можливості археологічних джерел в соціальних та палеоекономічних реконструкціях
- Специфіка відбиття історичної інформації в археологічному матеріалі.
- Пізнавальні можливості історико-археологічних реконструкцій.
- Основні етапи та умови створення системи «трьох віків».
- Типи археологічних пам'яток.
- Регулювання польової археологічної діяльності: нормативні документи, установи, система контролю.
- Основні види польових археологічних робіт.
- Сучасні вимоги до фіксаційних процедур.
- Основні види польової документації.
- Археологічна карта як аналітичний інструмент.
- Стратиграфічний метод в археології.
- Типологічний метод: інтуїтивний та формалізований підходи до виокремлення типів.
- Кількісні методи в історичному та археологічному дослідженні.
- Наведіть приклади датування археологічних пам'яток за писемними даними.
- Датування за імпортами та впливами.
- Охарактеризуйте можливості використання дендрохронологічного методу
- Хронологічний метод в археології, відносна та абсолютна хронологія.
- Визначення дат методами природничих наук.
- Радіокарбонні дати: традиційні та калібровані.
- Охарактеризуйте основні методи синхронізації.
- Наведіть приклади зустрічного датування в археології.
- Охарактеризуйте основні методи діахронізації.
- Стилі вазопису як хронологічний індикатор.
- Наведіть приклади класифікації крем'яного інвентарю.
- Типологія та технологія виготовлення виробів з кістки, рогу та бивню.
- Типологія та класифікація античної кераміки.
- Наведіть приклади класифікації ліпної кераміки.
- Наведіть приклади класифікації гончарної кераміки.
- Наведіть приклади класифікації середньовічної зброї.
- Фондові колекції археологічного матеріалу: джерелознавчий та музейний аспекти.

Освітній модуль «Археологія»

Перші антропологічні школи в Західній Європі
Етологія, генетика та біохейвіористична антропологія
«Нова археологія» та «культурна екологія» в антропології
Сучасні тенденції в розвитку зарубіжної антропології
Четвертинний період та антропоген. Періодизація та хронологія
Природний процес в плейстоцені. Геологічна періодизація
Палеоекологія раннього плейстоцену та первинне заселення Європи
Природне оточення та адаптивні стратегії неандертальців
Природне середовище кінця плейстоцену. Вюрмське зледеніння
Технокомплекси верхнього палеоліту Європи
Господарські системи верхньопалеолітичних мисливців
Перехід від плейстоцену до голоцену. Палеоекологічний аспект
Фінальнопалеолітичні культури Європи
Природа і суспільство доби мезоліту
Ознаки «неолітичної революції»
Процеси неолітизації та перші ранньоземлеробські культури Європи
Культура лінійно-стрічкової кераміки та її сусіди
Енеоліт. Доместикація тварин, рослин, людей
Поява та ранні етапи Кукутень-Трипільського комплексу
Питання трипільських поселень-гігантів та перших етапів урбанізації
Поселення та житла трипільської культури.
Проблема фінальних етапів трипільського культурного комплексу
Поховання в середньому палеоліті Європи
Мистецтво та ритуал в верхньому палеоліті Європи
Світогляд та мистецтво неолітичної доби
Зміни в суспільному устрої та економіці в епоху палеометалів (енеоліт-бронзовий вік).
Суспільне значення переходу до обробки металів
Основні типи поховань доби енеоліту-бронзи.
Наведіть приклади хронологічних індикаторів доби енеоліту-бронзи.
Індоевропейська проблема та формування мовних сімей
Предмет та завдання класичної археології.
Періодизації античної доби: підходи, критерії, порівняльна характеристика.
Мінойська та еладська цивілізації: спільне та відмінне.
Матеріальна культура гомерівського періоду: перехід від бронзового до залізного віку.
Ремесло архаїчного періоду: зміна структури.
Містобудування та архітектура класичної доби.
Матеріальна культура етрусків. Загальна характеристика.
Військова справа Давнього Риму: структура, динаміка розвитку, матеріальні рештки.
Монументальне будівництво в Римській імперії.
Наведіть приклади хронологічних індикаторів раннього залізного віку.
Наведіть приклади класифікації прикрас та зброї раннього залізного віку.
Перший ступінь залізного віку. Загальна характеристика гальштатського періоду.
Культури фракійського гальштату в Подунав'ї та на Балканах.
Поморська культура та поморсько-підкльошові пам'ятки у Центральній та Східній Європі.
Гальштатський час між Одрою і Віслою. Лужицька культура. Біскупинське городище.
Східногальштатська область. Іллірійці.
Західногальштатська область. Пракельти.
Археологічні свідчення поширення кіммерійців та скіфів у Європі.

Типологія поховань скіфського та сарматського періодів.
Загальна характеристика латенського періоду.
Хронологічний розподіл латенського періоду та хронологічні індикатори.
Технічні досягнення кельтів.
Поселення та житла кельтів.
Латенізовані культури у Центральній та Східній Європі (ясторфська, оксивська, пшеворська, поенешти-лукашівська, зарубинецька).
Технологія чорної металургії та ковальської справи.
Основні етапи поширення металургії заліза у Європі.
Періодизація старожитностей римського часу Європейського Барбарікуму. Хронологічні індикатори.
Спільні риси культур римського періоду Центральної Європи та України.
Провінційно-римські культури як синтез античного та варварського культурних компонентів.
Наведіть приклади класифікації жител римського часу.
Розвиток ремесел і торгівлі у варварському середовищі впродовж римського періоду.
Майнова та соціальна диференціація у варварському середовищі за матеріалами могильників римського часу. «Княжі» поховання.
Культури «римських впливів» поза лімесом.
Типологія поховань черняхівської культури.
Поселення та житла черняхівської культури.
Пшеворська та вельбарська культури Центральної та Східної Європи.
Особливості матеріальної культури тюркських і германських племен.
Формування синкретичної моди в умовах Великого переселення народів.
Слов'янська кераміка раннього середньовіччя як культуровизначальний фактор.
Наведіть приклади хронологічних індикаторів середньовічних пам'яток.
Типологія давньоруських поховань.
Економіка та соціальної устрій Київської Русі за даними археології

Освітній модуль «Історія»

Історична наука й історична культура.
Історична реконструкція: суть і специфіка.
Сучасність й історична інтерпретація.
Об'єктивність історичного пізнання.
Загальна характеристика еволюціонізму др. половини XIX ст.
Антропологічні школи в Західній Європі в кін. XIX – на поч. XX ст.
Теоретичні засади англійської та американської культурної антропології.
Функціоналістичний напрямок в антропології
Географічний детермінізм та концепція «культурних кіл» в антропології
Суспільство як предмет історії.
Подія і факт в історії.
Міждисциплінарність історичного дослідження.
Соціальна історія і культурна антропологія.
Еволюціонізм в соціології та історії.
Усна історія.
Історія і пам'ять.
Етнічна історія України мідного та бронзового віку
Етнічна історія України в ранньому залізному віці
Феномен Великої грецької колонізації: передумови, шляхи, археологічне відображення.
Багатофакторність складання культури Давнього Риму.

Еллінізм як культурний феномен.

Розселення та експансія кельтів у Європі.

Римські завоювання у Європі рубежу ер – початку II ст. н.е. Утворення нових провінцій.

Стародавні слов'яни: теорії походження, розселення, суспільний лад, господарська діяльність.

Русь-Україна у міжнародному житті Європи IX – початку XIII ст.

Демографія Київської Русі

Етнічні процеси часів Київської Русі

Доба козацтва за археологічними джерелами

Українська законодавча база та нормативне забезпечення охорони культурної спадщини

Міжнародна база документів щодо збереження культурної спадщини

Пам'ятки національного значення та їхній правовий супровід

ЮНЕСКО: мета створення, пріоритетні завдання діяльності

Роль громадських організацій та волонтерських рухів в охороні культурної спадщини України

Закордонний досвід у сфері збереження культурної спадщини

Структура завдання комплексного кваліфікаційного іспиту та критерії оцінювання письмової відповіді здобувачів ступеня вищої освіти «магістр»

1. Комплексний іспит зі спеціальності складають здобувачі, що пройшли відповідні компоненти освітньо-наукової програми.

2. Знання та вміння, продемонстровані здобувачами, оцінюються за 100-бальною шкалою.

3. Комплексний іспит зі спеціальності містить чотири аналітичні питання з обов'язкових та вибіркових компонентів освітньо-наукової програми.

4. На виконання екзаменаційної роботи відводиться 3 години.

5. Письмова екзаменаційна робота (у тому числі чернетка) виконується ручкою синього або чорного кольору на бланках письмової роботи. Здобувач заповнює бланк, у якому вказує: своє прізвище, ім'я та по батькові; факультет та спеціальність, за якою проходить підготовку; номер екзаменаційного білету; записує відповіді на запитання екзаменаційного білету. Бланк письмової відповіді, підписаний вступником, здається членам атестаційної комісії, які проводять іспит.

6. Екзаменаційний білет комплексного іспиту містить 4 питання. Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно відповівши на всі запитання – 100.

7. За відповідь на одне питання здобувач одержує від 0 до 25 балів:

Кількість балів	Критерій оцінювання знань здобувачів
21-25	Здобувач ґрунтовно засвоїв програмний матеріал, продемонстрував уміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати історичні факти і події, вміє відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки і узагальнення, чітко орієнтується в науковій періодизації історії тощо.
16-20	Здобувач володіє навчальним матеріалом, дає загалом правильне визначення історичних понять, аналізує історичні факти на основі їхнього опису, порівнює однорідні історичні події та явища, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між історичними явищами. Водночас, у засвоєнні програмного матеріалу виявлені певні прогалини, у відповіді на питання допущені окремі помилки чи неправильні формулювання.
11-15	Здобувач у цілому послідовно і логічно, самостійно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, дає загальну

	характеристику події (причини, наслідки, значення), виокремлює окремі ознаки явищ та процесів; встановлює послідовність і тривалість історичних подій; використовує історичні документи як джерело знань. Між тим, у засвоєнні програмного матеріалу виявлені суттєві прогалини, у відповіді на питання допущені помилки, неправильні формулювання.
6-10	Здобувач лише частково відтворює основний зміст теми; може дати стислу характеристику історичній події чи постаті; встановити послідовність подій на основі знання їх дат; у цілому правильно вживає історичні терміни. Між тим, відповідь на питання невпевнена, нелогічна, неточна.
1-5	Здобувач не знає значної частини програмного матеріалу з даної теми; відповідаючи на запитання, визначає лише певні ознаки історичних понять, називає окремі дати. У відповіді відсутня належна аргументація, допущено суттєві помилки у висновках, при викладі фактів і подій тощо.
0	Здобувач не знає більшої частини програмного матеріалу з даної теми, відповідь на питання непослідовна, нелогічна, без належної аргументації, допущено грубі помилки при викладі фактів і подій, у висновках тощо.

8. Оцінка за іспит – це сума балів, одержаних за відповіді на запитання з екзаменаційного білету.

9. Мінімальна позитивна оцінка іспиту з фаху складає 75 балів.

10. Шкала відповідності оцінок:

Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно	0-59

ЗРАЗОК

екзаменаційного білету комплексного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності 032 Історія та археологія ОП «Археологія» для здобувачів освітнього ступеня магістр.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет

ОР «Магістр»

Спеціальність: **032 Історія та археологія**

Освітня програма «Археологія»

Кваліфікаційний іспит з історії та археології

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 7

1. Охарактеризуйте основні концепції щодо змісту поняття «археологічна культура».
2. Перехід від плейстоцену до голоцену. Палеоекологічний аспект.
3. Спільні риси культур римського періоду Центральної Європи та України.
4. Етнічна історія України в ранньому залізному віці

Затверджено на засіданні Вченої ради історичного факультету
протокол

Голова Вченої ради
історичного факультету _____ проф. Патриляк І.К.